

COMUNICARE ÎN STIL BELETRISTIC

drd. Trache Elena
Liceul Teoretic „Lucian Blaga”, Constanța

Dans le processus instructif-éducatif, la littérature instruit des lecteurs actifs pendant toute la durée de l'enseignement. En étudiant la littérature à l'école comme discipline optionnelle, les élèves peuvent se faire des repères culturels et esthétiques et peuvent valoriser l'art en tant que forme de communication et de connaissance capable de les aider à développer leur propre personnalité.

Au niveau du lycée les élèves se forment des goûts et de l'intérêt pour la lecture, qui leur stimule la pensée autonome, réflexive et critique par rapport au texte. L'accent est mis sur la formation des compétences, des habiletés de réception des textes différents et de pratiquer des divers types de lecture.

În procesul instructiv – educativ literatura formează lectori activi pe tot parcursul instruirii. Prin studiul literaturii prin opțional în școală, elevii pot să-și formeze repere culturale și estetice și să valorizeze arta ca pe o formă de comunicare și de cunoaștere care-i ajută să-și dezvolte propria personalitate.

La nivel liceal elevii își formează gustul și interesul pentru lectură, care le stimulează gândirea autonomă, reflexivă și critică în raport cu textul. Accentul este pus pe formarea unor competențe, abilități de receptare a unor texte diferite și de practicare a diverse tipuri de lectură.

Studiul literaturii are și o contribuție esențială la formarea unei personalități autonome a elevilor, apte să-și argumenteze propriile opțiuni și având conștiința propriei identități culturale. Este un proces complex care începe cu însușirea instrumentarului tehnic al lecturii, continuă cu formarea capacității de a recepta complex opera literară, de a comenta și interpreta, urmărind în final formarea gustului estetic.

Obiectivul final al studiului literaturii în școală este acela de a forma din elevi cititori de literatură, oameni cu deprinderea de a citi permanent, capabili să recepteze mesajele transmise de operele literare citite și să adopte o atitudine personală față de lecturile lor.

Stilul beletristic, are un domeniu propriu de manifestare: esteticul. El se opune celorlalte stiluri funcționale, în care esențialul îl constituie transmiterea de informații. În stilul artistic transmiterea informației este corelată cu efectul produs de o anumită formă de transmitere a informației asupra destinatarului. Prin urmare, forma devine element esențial și modelator în transmiterea informației: forma, ca epusă a unui conținut determinat, este unică și irepetabilă. Comunicarea urmărește să redea realul sau ceea ce este considerat ca real, în stilul artistic comunicarea este expresia unei alte realități imaginate de autor; destinatarul nu-și pune problema falsului, el știe că e vorba de ficțiune, de convenție; textul literar scoate în evidență funcția poetică a limbajului, deoarece scriitorul este foarte atent nu numai la “ceea ce spune, ci și la „cum spune”.

Dintre modalitățile de comunicare: monologul scris (literatura cultă), monologul oral - ultima fiind însoțită și de mijloace extralingvistice de expresie (melodică, gestică, dans și mimică); în narațiuni predomină timpul trecut (perfectul compus în alternanță cu perfectul simplu), pe când în descriere, poezie proza poetică, predomină prezentul.

Curriculum opțional de „Comunicare în stil beletristic” este gândit ca un opțional integrator pentru aria curriculară „Limba și comunicare”¹, reflectă nevoia elevilor de a cunoaște principiile interpretării unui text literar aparținând formei epice. Evaluarea și notarea elevilor se va realiza prin rezolvarea de texte și exerciții întocmite după diferite tipuri de itemi, dar și prin evaluarea de ansamblu a activității elevilor în timpul orelor de curs concretizate prin întocmirea de planșe și a unui portofoliu.

Programa pentru clasa a X-a² vizează consolidarea de competențe generale, valori și atitudini. Modul de prezentare al opționalului, a conținuturilor acestuia permite profesorilor să caute soluțiile optime pentru organizarea parcurșului didactic. În alegerea textelor, se ține seama, în plus față de criteriile indicate la fiecare listă minimală, de următoarele criterii generale: accesibilitate în raport cu nivelul dezvoltării intelectuale și de cultură generală a elevilor; atractivitate; valoare; varietatea autorilor selectați; volumul de lecturi propuse pe parcursul întregului an școlar în raport cu timpul disponibil.

Structurarea la nivelul proiectării și activității didactice s-a realizat pe baza conceptului de *gândire critică*³, aceasta fiind o modalitate de realizare a învățării eficiente cu rol esențial în dezvoltarea personalității elevului. Ion Al. Dumitru⁴ în lucrarea „Dezvoltarea gândirii critice și învățarea eficientă” evidențiază faptul că acest sistem al gândirii critice presupune:

„-formularea de către fiecare elev a unor păreri proprii, eventual și originale, referitoare la o problemă;

-dezbateră responsabilă a ideilor și soluțiilor avansate de fiecare individ, în mod individual sau ca rezultat al muncii în grup;

-alegerea rațională a unei soluții optime dintre mai multe posibile;

-rezolvarea de probleme în timp optim și cu eficiența scontată”.

Capacitatea de a gândi critic este cea care trebuie încurajată și dezvoltată într-un mediu de învățare adecvat. Elevii sub îndrumarea profesorului trebuie să dobândească anumite capacități și abilități, prin formarea unui stil personal de gândire realizat prin învățarea autentică și durabilă, adaptând modalități de învățare care conduc la eficientizare.

În 1995 un model de proiectare didactică a fost realizat de J.L. Meredith și K.S. Steel prin următoarele activități: evocare-realizarea sensului-reflecție:

-activități de *evocare* sau reactualizare a cunoștințelor și experiențelor pe care elevii le au despre subiectul propus în lecție;

-activități de *realizare a sensului*, prin accesibilitatea și înțelegerea cunoștințelor predate;

-activități de *reflecție* critică asupra cunoștințelor dobândite, pentru a facilita integrarea lor în propriile scheme cognitive.

Acest model pentru dezvoltarea gândirii critice, schimbă rolul și responsabilitățile profesorului în clasă; acesta devine din ce în ce mai mult, organizatorul, conducătorul și facilitatorul procesului de învățare și gândire efectivă, desfășurate în clasă, cu participarea și implicarea tuturor elevilor în activități.

La nivelul procesului instructiv – educativ evidențiem tehnici aplicate în cadrul orelor de limbă și literatură română la nivel liceal, astfel am relevat două din aspectele teoretice ale acestor tehnici pe care le-am exemplificat cu date din activitatea la catedră ca profesor de limbă și literatură română.

¹ Curriculum național. Planuri – cadru de învățământ pentru învățământul preuniversitar, Editura Corint, București, 1999

² Consiliul Național pentru Curriculum, Programe școlare pentru clasa a X-a. Ciclul Inferior al Liceului. Limba și Literatura română. București, 2004

³ Cursul de lectură și scriere pentru dezvoltarea gândirii critice, Editura de Vest, Timișoara, 2000

⁴ Dumitru Ion Al.-Dezvoltarea gândirii critice și învățarea eficientă, Editura de Vest, Timișoara, 2000

Aspecte ale tehnicii ciorchinului

Ciorchinele este o metodă de brainstorming nelineară. El poate fi utilizat atât în faza de evocare cât și în faza de reflecție. El este folosit pentru a stimula gândirea înainte de a studia mai temeinic un anumit subiect. Mai poate fi folosit ca mijloc de a rezuma ceea ce s-a studiat, ca modalitate de a construi asociații noi, sau de a reprezenta noi sensuri. Este o activitate de scriere care poate servi drept instrument eficient în dezvoltarea deprinderilor de scriere. Este înainte de toate o strategie de găsire a căii de acces la propriile cunoștințe, înțelegeri sau convingeri legate de o anumită temă, se observă însă că elevii au bagajul de cunoștințe necesar privind teoria literară prin autori care le-au evidențiat aceste informații: Tiutiuca Dumitru – Teoria literară; Tiutiuca Dumitru – Forme narative și dramatice; Vlad Ion – Lectura prozei, Barthes Roland – Pentru o teorie a textului. Cornea Paul – *Introducere în teoria lecturii*⁵. Fiind o activitate de scriere, mai servește și la a-l informa pe scriitor despre anumite cunoștințe sau conexiuni pe care acesta nu era conștient că le are în minte.

Etapele realizării unui ciorchine:

- scrieți un cuvânt sau o propoziție – nucleu în mijlocul unei pagini sau table
- începeți să scrieți cuvinte sau sintagme care vă vin legate de tema respectivă
- pe măsură ce scrieți aceste cuvinte, începeți să trageți linii între ideile care se leagă
- scrieți atâtea idei câte vă vin în minte până expiră timpul sau nu mai aveți o altă idee

• Tehnica ciorchinului poate fi utilizată atât în mod liber, fără prescripții sau restricții, sau prin indicarea prealabilă a unor categorii de informații pe care profesorul le așteapta de la elevi. În acest caz este vorba despre un ciorchine semidirijat.

• Tehnica ciorchinului poate fi folosită în special în faza de evocare, dar și în cele de realizarea sensului și de reflecție. În etapa de reflecție se utilizează adesea ciorchinele revizuit, în care elevii sunt ghidați, prin intermediul unor întrebări, în gruparea informațiilor în funcție de anumite criterii. Prin aceasta se fixează mai bine ideile și se structurează informațiile facilitându-se reținerea și înțelegerea lor adesea poate rezulta un ciorchine cu mai mulți sateliți.

Utilitatea tehnicii ciorchinului în cadrul orelor de opțional metoda ciorchinului este relevantă mai ales în etapa evocării când elevii își vor aminti noțiuni legate de teoria literară. Se aplică pentru ca elevii să-și amintească cunoștințele dobândite anterior și le vor ordona în funcție de relațiile dintre acestea. Ciorchinele obținut va fi astfel un summum de informații esențiale vizualizate într-o formă dinamică.

1. Pentru orele de text narativ și limbă și comunicare lecția poate debuta cu o reactualizare a cunoștințelor despre diegeză, comunicare, astfel încât elevul să poată defini fiecare termen al ciorchinului semidirijat. Acest ciorchine va avea ca centru termenul de diegeză, comunicare și ca sateliți noțiunile de instanțe aferente. Elevii completează aceste categorii de informații ce vor fi explicate pe text în etapa de realizare a sensului prin metoda ghidului de studiu.

⁵ Tiutiuca Dumitru – *Teoria literară*, Editura Institutul european, Iași, 2002
Tiutiuca Dumitru – *Forme narative și dramatice*, Editura Europlus, Galați, 2004
Vlad Ion – *Lectura prozei*, Cartea Românească, București, 1991
Barthes Roland – *Pentru o teorie a textului*, Editura Univers, București, 1980
Cornea Paul – *Introducere în teoria lecturii*, Editura Minerva, 1988

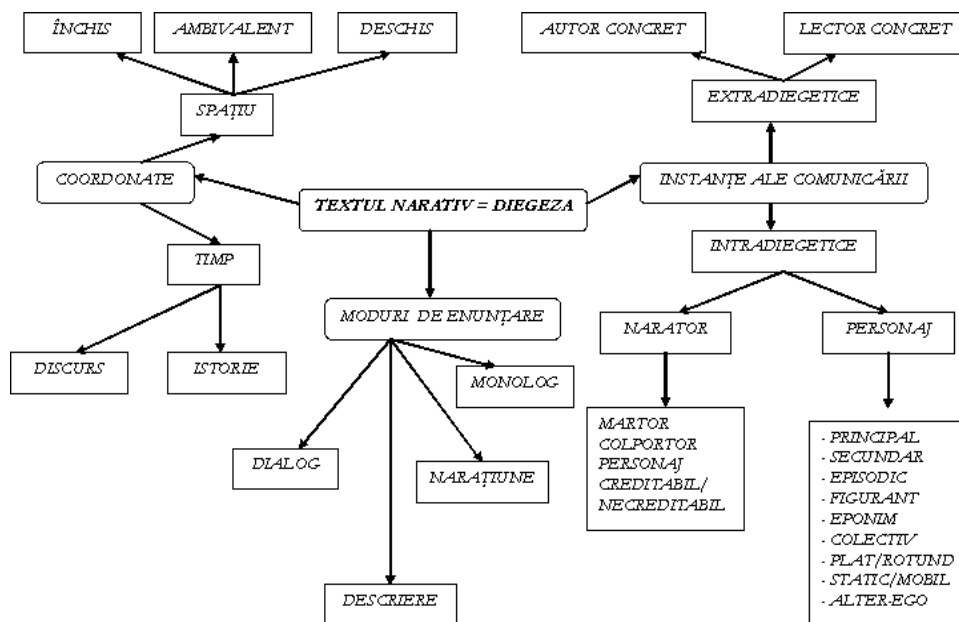

Fig. 1

2. Ciorchinele realizat pentru lecția cu tema descrierea literară poate avea ca centru termenul de descriere și ca sateliți definiție, tipuri, etape ale interpretării, forme literare.

Această metodă de ciorchine semidirijat a fost aplicată în cadrul orelor la începutul fiecărei forme literare pentru textul narativ și realizând o însumare a cunoștințelor și despre scriitor și opera sa, elevii obișnuindu-se cu acest mecanism de receptare a textului.

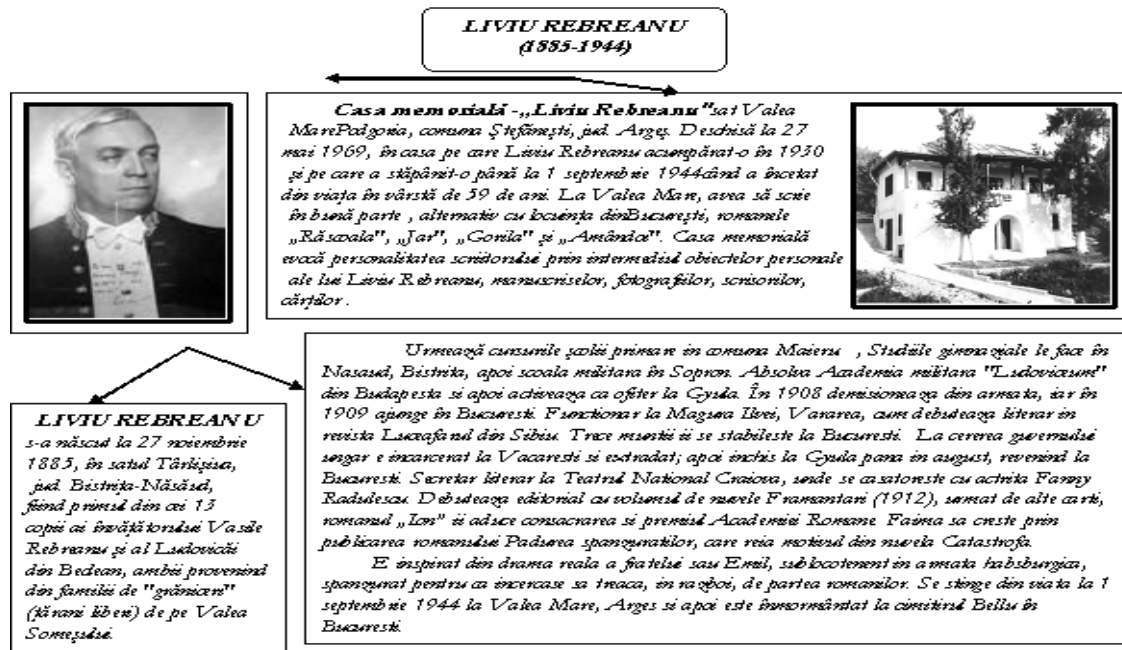

Fig. 2

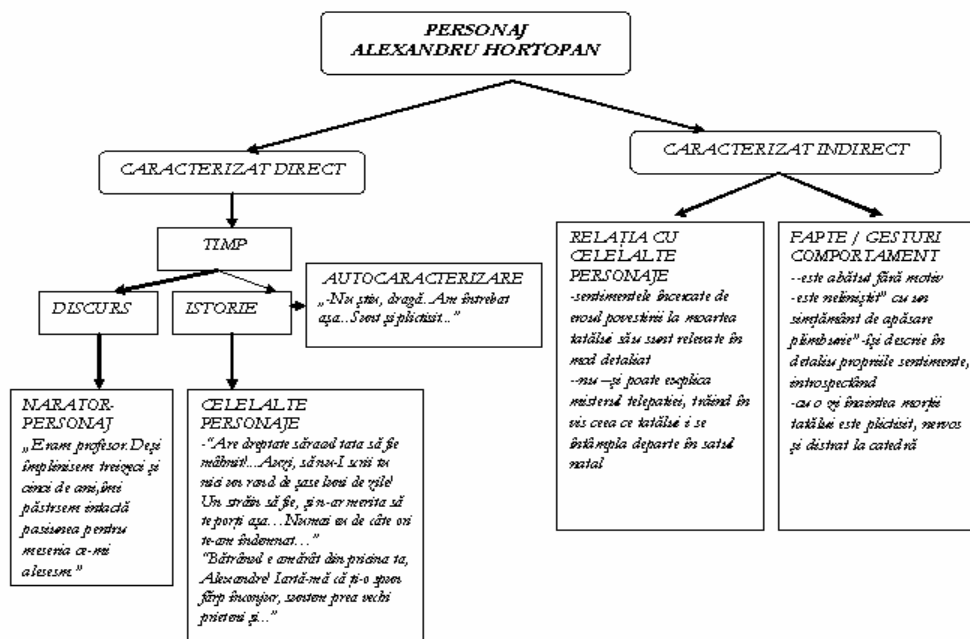

Fig. 5

Aceasta le-a dat posibilitatea de a argumenta mai apoi de apartenența la forma epică al fragmentului literar propus spre analiză în ghidul de studiu printr-o exprimare logică, coerentă și corectă. Elevul este astfel solicitat să realizeze conexiuni între enunțarea naratorului și percepția lectorului anticipând analiza semantică și stilistică propriu-zisă.

Plecând de la termenul de text narativ, elevii au definit conceptele de instanțe ale comunicării relevând tipurile de emițător și receptor de mesaj cu definiții detaliate ale autorului, naratorului și personajului; coordonate relevând noțiunile de timp și spațiu determinând discursul și istoria propriu-zisă; moduri de enunțare înfățișând ponderea mare a narațiunii față de dialog, monolog sau descriere.

Tehnica ciorchinului reliefează o altă perspectivă a receptării unui text literar instituită pe relația dintre textul propriu-zis și lector. În context didactic receptarea operei literare trebuie privită ca un proces moderator specific care urmărește formarea unor lectori avizați de literatură. Utilizată în faza de evocare această metodă reprezintă un punct de plecare bazat pe cunoștințele elevului și evidențiază un fundament solid pentru construirea și înțelegerea pe termen lung a noilor informații.

Consider că aplicarea acestei activități este flexibilă și poate fi ușor de introdus în procesul didactic stimulând creativitatea, dar și sistematizarea noțiunilor literare.

Ghidul de studiu / învățare

Ghidul de studiu / învățare îi ajută pe elevi în investigațiile lor și atunci când profesorul nu este prezent (de exemplu, când citesc independent un text cerut pentru școală). Ajută elevii să urmărească anumite modele de gândire sau idei subtile pe care probabil nu le-ar fi sesizat altfel; el nu înlocuiește, însă, lectura atentă a textului. Invită la efectuarea unor operații de gândire critică sau de ordin superior. Este folosit ca punct de pornire pentru discuții sau pentru o temă scrisă și nu ca scop în sine.

Reperetele oferite drept ghid de studiu / învățare trebuie să solicite atât cunoștințe factuale, cât și realizarea unor operații de gândire critică, de reflecție personală asupra faptelor sau evenimentelor prezentate. După lectura / studierea textului, elevii pot avea puncte de vedere diferite referitoare chiar la una și aceeași problemă. Pentru a evita confuziile sau

interpretările greșite și nu pentru a îngreuna creativitatea și contribuția personală a fiecărui elev, uneori, învățarea trebuie realizată pe baza unui ghid de studiu învățare revizuit. Prin aceasta se evidențiază aspectele esențiale și demne de reținut din textul studiat, pe care, câteodată, elevii nu le sesizează cu suficientă claritate.

Revizuirea unui ghid de studiu / învățare și utilizarea lui în învățare conferă un plus de rigoare, coerență și sistematizare în acțiunea educațională, instructiv-formativă.

GHIDUL DE STUDIU / ÎNVĂȚARE - Nuvela

<i>CERINȚE</i>	<i>INTERPRETARE</i>
Definiție:	
Trăsături:	
Structură:	
Relația autor – narator – personaj:	
Tehnici narrative:	
Caracterizare de personaj: Încadrare:	
Modalitate directă:	
Modalitate indirectă:	

Tehnica „Ghidului de studiu / învățare” se utilizează în etapa de realizare a sensului, asigurând posibilitatea însușirii unor modele interpretative ale unui text, precum și ocazia exprimării unor puncte de vedere personale, referitoare la acesta.

Aceste metode au fost aplicate în cadrul orelor de opțional – *Comunicare în stil beletristic* desfășurate pentru fiecare specie literară, pentru textul narativ, elevii confirmând astfel eficiența acestor mecanisme de receptare a textului.

Din punctul de vedere al temei alese aceste tehnici au aplicabilitate deoarece acestea le-au dat posibilitatea de a argumenta mai apoi apartenența la forma epică a fragmentului literar propus spre analiză, printr-o exprimare logică și – totodată – coerent și corectă.

Aplicarea acestor tehnici de predare – învățare este flexibilă și poate fi ușor de introdusă în procesul didactic, stimulând creativitatea dar și sistematizarea noțiunilor literare.

BIBLIOGRAFIE

- [1] Barthes Roland – *Pentru o teorie a textului*, Editura Univers, București, 1980
- [2] *Cursul de lectură și scriere pentru dezvoltarea gândirii critice*, Editura de Vest, Timisoara, 2000
- [3] Cornea Paul – *Introducere în teoria lecturii*, Editura Minerva , 1988
- [4] *Consiliul Național pentru Curriculum, Programe școlare pentru clasa a X-a. Ciclul Inferior al Liceului. Limba și Literatura română*. București, 2004
- [5] *Curriculum național. Planuri – cadru de învățământ pentru învățământul preuniversitar*, Editura Corint, București, 1999
- [6] Dumitru Ion Al.-*Dezvoltarea gândirii critice și învățarea eficientă*, Editura de Vest, Timișoara, 2000
- [7] Dumitru – *Teoria literară*, Editura Institutul european, Iași, 2002
- [8] Tiutiuca Dumitru – *Forme narative și dramatice*, Editura Europlus, Galați, 2004
- [9] Vlad Ion – *Lectura prozei*, Cartea Românească, București ,1991